

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Elmi-kütləvi, mədəni-maarif, təhsil proqramlarının hazırlanması

Kənan Hacı

Bir Əbdülməlik Bəndəroğlu vardı... Ana dilində xoyratlar, şeirlər yazırdı. İraqdakı o vaxtkı siyasi rejim ona vətəninə yaşamağı yaşaq etmişdi. Qürbət həyatı yaşamağa məcbur olmuşdu. Azərbaycanda çox sevilirdi. Hər yerdə adı

Ayrıldıq ki, yenidən görüşək...

Şəmsəddin Kuzəçi ilə görüşlərimiz üzərinə notlar

sevgiyə çəkilirdi. İraq-türkmən folklorunun toplanması, tədqiq və nəşri sahəsində ölçüyəgəlməz xidmətləri olmuşdu. Azərbaycan-İraq ədəbi, mədəni əlaqələrinin qurulmasında da böyük zəhməti vardı. Yeniyetməlik çağlarında böyük alimimiz, professor Qəzənfər Paşayevin "Altı il Dəclə-Fərat sahillərində" kitabını nəgmə kimi oxuyurdum, dilin ecəzi, Kərkük ellərinin bənzərsiz təsvirləri məni əməlli-başlı sehləmişdi. Həmin kitabda Qəzənfər müəllim Əbdülməlik Bəndəroğludan da sevgiyə bəhs edirdi. Bir də Əta Tərzibaşını xatırlayıram. Uzun illər öncə Bakıda onunla geniş söhbətimiz olmuşdu, müsahibə çap olunandan sonra geniş rezonans doğurmuşdu. Qeyd dəftərcələrimdə onun müxtəlif fikirləri qalır. Yadımdadır, belə bir fikir səsləndirmişdi: "Bizim Türkmən ləhcəsilə Azərbaycan ləhcəsi daha yaxın,bəlkə də əkiz qardaşlar olmaqla bərabər,bütүн bu ləhcələr uzun bir tarix boyunca çeşidli səbəblərin təsiri ilə bir-birindən xəbərsiz olaraq gəlişdikləri haqda aralarında görkəmli fərqlər bilinməmişdir".

Bir də onu xatırlayıram ki, Əta Tərzibaşı "Yeni şeir üzərinə" adlı məqaləsində sərbəst şeiri "özbaşına şeir", "saçma şeir" adlandırmışdı. O, şairləri sərbəst şeir yazmaqdan vaz keçməyə çağırırdı.

Müsahibə zamanı ondan niyə belə düşündüyünü soruşmuşdum, öz ələmdə bir az da ehtiyatla sərbəst şeiri müdafiə etmişdim. Cavabında gülümsəyib: "Şairin istedadı hecəyə bəlli olur. Ona görə gənc şairlər bacarıqlarını ahangli heca vəznində sınamalıdırlar" - demişdi.

Əta Tərzibaşı da İraq-türkmən folklorunun böyük araşdırıcılarından idi. Özündən sonra bizə qiymətli tədqiqat əsərləri yadigar qoyub getdi.

Kərkük folklorunu bizə bu şəxslər sevdirmişdi. Onlar kərkükşünaslıqdakı boşluqları doldurmuş alimlər idilər. Qəzənfər Paşayevin "Əta Tərzibaşının folklorşünaslıq fəaliyyəti" monoqrafiyası son dərəcə əhəmiyyətli tədqiqat əsərlərindəndir. Monoqrafiyada Əta Tərzibaşının xoyrat və manilər, xalq havaları, xoyrat üsulları, xalq türküləri, aşıq havaları, dastan lar, atalar sözləri, məsəllər və s. sahəsindəki tədqiqatları gündəmə gətirilir.

Mövzu İraq-Türkmən ədəbiyyatıdırsa, bu şəxsiyyətlərin adları hökmən anılmalıdır. Bu, bizim vəfa borcumuzdur. Şəmsəddin Kuzəçi də həm şair kimi, həm də tədqiqatçı kimi həmin özlü üzərində formalaşmış.

...Hər dəfə radioda Sinan Səidə Nərmine Məmmədovanın ifa-

sında səslənən ölümsüz mahnı – "Evlərinin önu yonca" – səslənəndə ruhumuz ehtizaza gəlirdi. İndinin özündə də mən həmin mahnını həyəcənsiz dinləyə bilmirəm. Dağların başını almış sis, duman kimi bu mahnı ruhuma çökür, içimi bir nisgil havası bürüyür.

**Evlərinin önu darçın,
Fələk qoymur gözüm açım, vallah açım,
Səni alım, hara qaçım, ninnə yarım, ninnə,
Əsməryanım, ninnə, ninnə, ninnə...**

Nisgilli bir sevgi hekayəti Sinanla Nərmine ənsəsində həzin-həzin ürəyimizi göynədir. Vüsala yetməyən aşıqların əbədi ayrılığı qüسسə gətirir...

Şəmsəddin Kuzəçi ilə hər də-

fə rastlaşanda bu insanlar gözələrin önündən gəlib keçir. Bir müddət bundan öncə dəyərləli şairimiz İbrahim İlyasın Sumqayıtda keçirilən 60 illik yubileyində görüşdük və ayaqüstü söhbətimiz oldu. Amma bu günlərdə Bakıda II Türk Dünyası Ədəbiyyat və Kitab festivalı çərçivəsində bir az da yaxınlaşdıq. Bir masa arxasında çay içə-içə onun şirin söhbətlərini dinlədik. Əkbər Qoşalı ilə şux zaraflatlarına şahid olduq. Gözəl bir yaz axşamında onun dilindən səslənən xoyratlar məclisə ayrıca gözəllik qatdı. Şəmsəddin bəy dedi ki, hər bayatı bir həyat hekayətidir, bir insan ömrünün epigrafıdır. Bu mövzuda söhbətlərimiz uzandıqca uzandı. Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Şəlalə Ana Hümmətli də söhbətimizə rəng qatır. Beləcə, unudulmaz bir görüş yaddaşımıza həkk olunur.

Ünlü tatar şairəsi Çulpan Zərif də söhbətdə iştirak edir, təəssüratlarını dilə gətirirdi. Yeri gəlmişkən, Çulpan xanım ürəyində Turan sevgisi daşıyan bənzərsiz şairdir. Azərbaycan dilində çap olunan "Lacivərd yuxular" kitabını mənə hədiyyə etdi. Şeirləri dilimizə Elxan Zal Qaraxanlı və İbrahim İlyaslı tərcümə ediblər. Sözü əsl mənasında peşəkar tərcümələrdir. Tatar şairəsinin zərif duyğuları Azərbaycan dilinin mənə çalarlarına ələ bürünüb ki, bu şeirlərin hansısa başqa bir dildən tərcümə olunduğu zərrə qədər hiss olunmur. Bu barədə ayrıca bir yazı hazırladığımdan kitabdan çox bəhs etmirəm. Söhbətimizin əsas mövzusu İraq-Türkmən poeziyasıdır. Amma bu çay süfrəsi arxasında qarşılıqlı kitablaşmanın xalqlarımız arasındakı bağların daha da möhkəmlənməsinə xidmət edəcəyinə zərrə qədər şübhəm yoxdur. Bu mənada Elxan Zalin "biz bir-birimizi mütəmadi şəkildə tərcümə etməliyik" fikrinə qatılıram.

Şəmsəddin Kuzəçi bayatını bayatıya calayır, arada kövrəldiyini hiss edirəm. Azərbaycana bağlı adamdır, burda saysız-hesabsız dostları var. Sevgisi gözələrində çağlayır. İndi xatırlayıram, illər ön-

cə Bakıda Atatürk Mərkəzində onun şeirlər kitabının təqdimatında iştirak etmişdim. Onda təbii ki, yaxından tanış deyildik. Həmişə düşündürdüm ki, bu gün İraq-Türkmən ədəbiyyatının mirası onun çiyinlərindədir. Əbdülməlik Bəndəroğludan, Əta Tərzibaşından başlanan yolu zamanımızda Şəmsəddin Kuzəçi davam etdirir. Bu missiya onun üzərindədir. O, həmin genetik kodun daşıyıcısıdır. O böyük insanların xəyal dünyasında böyük, əzəmətli, sirlisoraqlı Türk dünyası var idi və bu yolda dilimiz ən etibarlı körpü idi. Otuz il öncə "Bütövlüyümüzün etibarlı körpüsü - ədəbiyyatımız" adlı yazı yazmışdım və o yazıda əsasən, Güney ədəbiyyatımızdan bəhs etmişdim. O vaxt yazdıklarım çoxu xəyal kimi baxırdı. Zaman gəldi, çox şeylər gerçəkləşdi... Bu gün isə düşünürəm ki, ədəbiyyatımızın Kərkük qolu da var. Və bu qol da ən etibarlı körpülərdəndir. Şəmsəddin Kuzəçi bu körpünün qurucularındandır. Onu tanımayanlar üçün bir tanıtım edək:

Kərkükdə doğulub. Mosul Universitetində təhsil alıb, beş il Kərkükdə liseyde müəllimlik edib. Kərkük Televiziyasında, Bağdad Türkmən Radiosunda gənclik və idman proqramları hazırlayıb. Yazıları Bağdadda türkcə yayımlanan "Yurd" qəzeti, "Qardaşlıq" və "Birliksəsi" dərgilərində dərc olunub.

İraqdakı siyasi səbəblər üzündən 1996-cı ildə Türkiyəyə gəlib. 1999-cu ildə İraq Türkmən Cəbhəsi Türkiyə təmsilçiliyində mətbuat, yayın və informasiya üzrə şöbə müdiri kimi çalışıb. "Kərkük" qəzetinin Türkiyə təmsilçiliyi və "Türkmənli" TV-də müxbir və xəbər müdiri olaraq fəaliyyət göstərib. 2007-ci ildə radio, televiziya və kino üzrə ali ixtisas təhsili, 2009-cu ildə isə Hollandiyada Haaqa Universitetində fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi alıb. Hazırda Kərkük Kültür Mərkəzinin sədridir. İraq Qəzetçilər Cəmiyyəti-

nin, İraq, Türkiyə, Azərbaycan, Ərəb və Avrasiya Yazarlar Birliklərinin üzvüdür. Bundan əlavə, İraq Türkmən Ədəbiyyatçılar Birliyinin beynəlxalq koordinatoru, Kərkük Kültür Dərnəyinin qurucusu, İraq Türkmən Qəzetçilər Cəmiyyətinin qurucusu və rəhbəridir. İraq türklərini Türkiyə və türk dünyasında, beynəlxalq toplantılarda təmsil edib. 2006-cı ildə İraq, Azərbaycan və Türkiyə ilə bağlı apardığı elmi və ədəbi çalışmalarına görə "Vektor" Beynəlxalq Elm Mərkəzinin fəxri doktoru seçilib. İndiyədək 30-a qədər kitabı çap olunub. Kifayət qədər zəngin, dopdolu, qürurverici bir bioqrafiyadır.

Qəzənfər müəllimlə görüşlərimizdə də hər dəfə Şəmsəddin bəyini adını məhəbbətlə çəkir. "Onunla dost olun, qardaş olun!" deyir. Ədəbiyyat bizi dostla, qardaşla çevirdi.

Həmin görüşümüzə Şəmsəddin bəy mənə Əta Tərzibaşının məqalələri, ədəbi yazıları" adlı kitabını hədiyyə etdi. Kitabı Şəmsəddin bəylə professor Mustafa Ziya Türkiyə türkcəsinə çeviriblər. Yuxarıda bəhs etdiyimiz məqalənin ("Yeni şeir üzərinə") də bu kitabda yer aldığını gördüm. Gerçəkdən, mənim üçün böyük bir hədiyyə oldu.

Şəmsəddin bəy şeirlərindən birində yazır:

**Bülbülə yazığım gəlir,
Qəfəsdə olur...
Balığa yazığım gəlir,
Dənizsiz ölür...
Yalnız
Günəşi sevirəm:
Günəşi sevmən
nə qəfəsdə,
nə də dənizdə
yaşaya bilir...**

Məncə, bu şeir İraq türklərinin, həm də Şəmsəddin Kuzəçinin şair taleyini simvolizə edir...

Festival günləri bitdi. Sonda ayrıldıq... Ayrıldıq ki, yenidən görüşək!..

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə çap olunur